

РІД НАШ КРАСНИЙ, РІД ПРЕКРАСНИЙ!

ОТЧИЙ

ЧАСОПИС

РІК ЗАСНУВАННЯ
2002

БЕРЕЗЕНЬ

Число 3 (159)

КИЇВ 2015

Видання товариства "Чернігівське земляцтво"

ВЕСНА

Ні яка сила не зможе зупинити вічний переплин часу, ту зміну пір року, що невідомо чиєю волею – хіба що самим благословенним Сонцем – заведено. Весна – то вічне сподівання чогось кращого, світлішого, то зародження нового життя всупереч будь-яким погубам.

Вступаємо в неї під гуркіт гармат на сході України, тихе жебоніння перших блакитних струмків заглушують гіркі плачі матерів та ридання молодих вдів. Не винуваті українці, що на їх святую землю насунула московська орда, розбудивши всі темні сили п'ятої колонії, для яких наш край ніколи не був кровним, а був територією проживання. Ось уже рік клеочуть бої в козацьких степах, обагрена кров'ю зводиться в небеса оспівана в українських думках Савур-могила, червоніють розриті снарядами та мінами береги Дінця, по яких ходив колись сіверський князь Ігор. То яка ж потрібна весна, яке прозріння природи, щоб змусити кремлівських воевод замислитися над тим, що вони чужі нам, що українці ніколи не терпіли биричів, які приходили по данину?

Наша Сіверська земля, на щастя, не піддалася розкольниким рухам, хоча ось уже скільки відважних синів прийняла в своє вічне тепле лоно. Наші жінки теж відчували на собі неймовірний щем втрат. Тож нехай зійдуть біля могил героїв весняні проліски і в коропській Атюші, і в прилуцькій Малій Дівичі, і в носівських Червоних Партизанах, у Ніжині та Чернігові – скрізь, де сплять вічним сном захисники України.

Не стоять осторонь від боротьби з ворогом і жінки нашого земляцтва. Ми по праву гордимось і їхньою участю в благодійних акціях, і в матеріальній підтримці воїнів та прикордонників, і в тому, що не зраджують вони

СВЯЩЕННА

вищих принципів патріотизму, дбають про те, щоб діти та внуки не вирости манкуртами чи підніжками чужеродців. Прикладів можна наводити сотні, і в цьому наша народна сила, наша гідність. Тому, як весняний плін ріки, з кожним місяцем кривавого протистояння двох світів оживає український дух, а дух, як відомо, не знищиш і з російських "Градів".

Тож будьмо такими й далі, вирощуймо хліб і дітей та не забуваймо й про те, що порох надалі треба тримати сухим, що, крім хліборобської сохи, треба плекати й гостру шаблю. Цьому нас навчає, на жаль, саме сучасне життя.

З неминучим миром і щастям, з весняним цвітінням вас, дорогі наші жінки!

ЖІНКА

*Якщо єсть Бог, то в жінці Він живе,
Якщо є жінка – ближчі ми до Бога.*

*Вона любов, і щастя, і підмога,
Вона – прозріння серця вікове.*

Вона – весна, що вічно розквіта,

Немов струмок, що пробиває кригу.

Вклоняйтесь їй, як сонячному змигу,

І в юні дні, й в посивілі літа!

Леонід ГОРЛАЧ

Рада Товариства
"Чернігівськеземляцтво"

Моральність народів залежить від поваги до жінок.

В. фон Гумбольдт

У БЕРЕЗНІ СВЯТКУЮТЬ СВІЙ ЮВІЛЕЙ:

ДОВГАЛЬ Микола Васильович – 80-ліття. Народився 27 березня 1935 року в с. Прачі Борзнянського р-ну. Працював начальником контрольно-ревізійного управління Укрплодоовочпрому УРСР.

БЕРЕЗНЕНКО Микола Петрович – 80-ліття. Народився 28 березня 1935 року в с. Ольшана Ічнянського р-ну. Доктор технічних наук, професор кафедри технології та конструювання швейних виробів. Почесний професор КНУТД та доктор Хмельницького національного університету.

Заслужений діяч науки і техніки, лауреат Державної премії в галузі науки і техніки України. Почесний член Ради товариства "Чернігівське земляцтво".

ХОРОШОК Микола Андрійович – 75-річчя. Народився 2 березня 1940 року в Бобровиці.

Понад 40 років служив у органах внутрішніх справ України. Впродовж багатьох років очолював Управління пожежної охорони Києва. Генерал-майор внутрішньої служби.

Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Почесний член Ради товариства "Чернігівське земляцтво".

Майстер спорту міжнародного класу з пожежно-прикладних видів спорту. Суддя національної категорії. Заслужений працівник МВС.

ГОНЧАРЕНКО Раїса Андріївна – 75-річчя. Народилася 10 березня 1940 року в с. Савинки Корюківського р-ну. Працювала ліфтером Київської міської лікарні № 8.

ШОЛОМ Микола Іванович – 75-річчя. Народився 18 березня 1940 року в с. Озеряни Варвинського р-ну. Працює директором департаменту ПрАТ "Українська пожежно-страхова компанія".

Полковник МВС.

ЛІРНИЧЕНКО Леонід Анатолійович – 75-річчя. Народився 29 березня 1940 року в Чернігові. Був редактором видавництва "Український письменник". Очолює видавництво "Рада". Перекладає зі словацької, чеської, російської мов.

ТРОЦЕНКО Олександра Кузьмівна – 75-річчя. Народилася 31 березня 1940 року в с. Вересоч Куликівського р-ну. Працювала бухгалтером в Радянському райгастрономторзі Києва.

ПАБАТ Віктор Олексійович – 70-річчя. Народився 6 березня 1945 року в с. Вишнівка Ічнянського р-ну. Доктор сільськогосподарських наук, професор, автор понад 200 публікацій у наукових виданнях, книг та монографій.

Заслужений працівник сільського господарства України.

САЗОНЕНКО Ганна Стефанівна – 70-річчя. Народилася 17 березня 1945 року в Бахмачі. З 1992 року – директор Українського гуманітарного ліцею КНУ ім. Тараса Шевченка.

Кандидат педагогічних наук, народний учитель України, відмінник народної освіти України. Автор понад 150 наукових публікацій. Нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня, рівноапостольного князя Володимира Великого III ступеня, Ярослава

Мудрого V ступеня та іншими почесними відзнаками.

ДРОНЬ Анатолій Андрійович – 70-річчя. Народився 18 березня 1945 року в с. Седнів Чернігівського р-ну. Український державний і політичний діяч. З 1998 року – Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Білорусь, заступник міністра закордонних справ України. Народний депутат Верховної Ради України I-го та II-го скликань.

Кандидат економічних наук. Нагороджений орденами "Знак пошани", "За заслуги" III та II ступенів та медалями.

Заслужений працівник житлово-комунального господарства України.

Учасник ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС.

НАРАЄВСЬКИЙ Олександр Васильович – 65-річчя. Народився 4 березня

1950 року в Семенівці. Працював першим секретарем відділу перекладів Міністерства закордонних справ України. Був провідним спеціалістом управління зовнішньоекономічної діяльності ВАТ "Укрнафта", а з 1998 року – головним фахівцем управління з питань соціальної політики та зв'язків з громадськістю Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України".

Почесний член Ради Товариства "Чернігівське земляцтво".

САВЧЕНКО Тимофій Гнатович – 65-річчя. Народився 4 березня 1950 року в с. Окунінів Козелецького р-ну. Працівник ПАТ "Київхліб".

ЛИТОШКО Микола Григорович – 65-річчя. Народився 13 березня 1950 року в с. Нова Басань. Впродовж 1990–2010рр. працював на різних інженерно-технічних та адміністративних посадах в ряді автотранспортних підприємств Києва.

КУЛАКІВСЬКИЙ Володимир Миколайович – 60-річчя. Народився 22 березня 1955 року в с. Моложава Городнянського р-ну. Кандидат технічних наук, завідувач відділу комунікацій та інформаційних технологій інституту надтвердих матеріалів ім. В. Бакуля НАН України.

КОРНУТА Наталія Олександрівна – 60-річчя. Народилася 26 березня 1955 року в Щорсі. Старший науковий співробітник інституту екології і токсикології ім. Л.І. Медведя. Кандидат біологічних наук.

МОРОЗ Галина Дмитрівна – 55-річчя. Народилася 2 березня 1960 року в Новій Басані Бобровицького р-ну. Провідний бухгалтер ДП "Олімпійський навчальний спортивний центр".

ПРИХОДЬКО Ніна Миколаївна – 55-річчя. Народилася 7 березня 1960 року в с. Домашлин Корюківського р-ну. Президент Спілки одиноких матерів "Контакт".

ПРОЦЬКО Ніна Тихонівна – 55-річчя. Народилася 12 березня 1960 року в с. Сидорівка Борзнянського р-ну. Приватний підприємець.

САКУН Тетяна Миколаївна – 55-річчя. Народилася 18 березня 1960 року в Ніжині. Головний фахівець НК "Нафтогаз України".

Дорогі земляки!

Рада товариства "Чернігівське земляцтво" сердечно вітає вас із ювілеєм і зичить усім доброго здоров'я, великих успіхів у житті, оптимізму, сімейного щастя, невтомного добротворства в ім'я рідної землі.

Нещодавно відбулися загальні збори земляцтва, на яких підвели підсумки роботи у минулому році, відлунали пісні рідної Чернігівщини, але умови сьогодення вимагають сконцентруватися і продовжити активну роботу, щоб гідно зустріти 20-річчя заснування нашого земляцтва. Тому 13 лютого у Міжнародному виставковому центрі на чергове з'їздання зібралася Рада земляцтва.

ЖИТТЯ йде вперед

Найголовнішим на порядку денному стояло питання організації роботи кожного відділення і земляцтва в цілому, аби за буденними справами не загубити найголовнішого, адже велика низка добрих справ, які втішають серце і душу земляків, не завжди може відобразити значення зробленого для малої батьківщини. Здалося, всі учасники зібрання зрозуміли, як будуть спрямовувати роботу у відділеннях найближчим часом. Кожне відділення має знайти свій особистий шлях до серця тих, хто залишився на малій батьківщині.

Неупередженим було обговорення питання щодо наповнення земляцького часопису та сайту земляцтва "живими" матеріалами. Не лише добрими справами мають пишатися земляки, але й поділитися своїми здобутками потрібно вчасно. Адже ідеї і досвід прийняття рішень важливі для всіх.

Ганна СКРИПКА
Фото автора

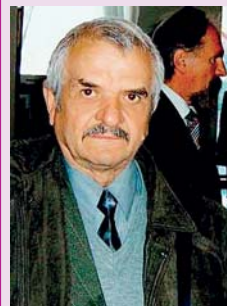

ВІТАЄМО!

Три приємні події сталися в житті Чернігівщини та нашого столичного земляцтва – маємо трьох свіжих лауреатів у галузі літератури.

Звання лауреата Національної премії України ім. Т.Г. Шевченка присуджено письменнику Костянтину Москальцю, що живе й працює в Бахмачі.

Престижну премію ім. Степана Руданського отримав наш активний автор, відомий гуморист-сатирик Гриць Гайовий. Її було вручено нашому землякові у Вінниці.

У конкурсі на кращий музичний твір року, в якому взяли участь більше 40 колективів і авторів, авторитетне журі черкашан віддало перше місце активістам нашого земляцтва поету Анатолію Самойленку та композитору Володимирі Хорту.

Сердечно вітаємо всіх!

Знову озвався телефон. Це вже не один десяток разів за сьогодні. Але Діна Максимівна інтуїтивно відчула, що цей поклик невідомої людини особливий, жіноча душа завжди здатна відгукнутися й зігріти материнським теплом. Так воно й вийшло.

СЕНС ЖИТТЯ – В ЛЮБОВІ

Діно Максимівно, це вас земляк турбує, Михайло Доля з Нових Яриловичів. Однокашник брата вашого.

Вона одразу згадала молодшого односельця. Людина не безталанна, шукав себе в різних сферах, досягав певного успіху. І трьох дітей встиг надбати. Яка ж потреба змусила чоловіка озватися до неї, хоча до того спілкувалися спорадично? А Доля продовжив нерішуче:

– Вибачте, телефоную з інституту Миколи Амосова. Загнала мене болячка сюди, лікарі кажуть, що без операції не обійтись.

– А що від мене треба? – спитала Марущенко.

– Та як вам сказати? – зам'явся земляк. – Операція дорога, невистачає десять тисяч гривень. То чи не могли б ви мені позичити таку суму? А я, як тільки на ноги стану, зароблю й поверну.

Діну Максимівну мов жаром обсіпало – це ж про людське життя йдеться, то про які гроші мова? Вона завжди сповідувала золоте правило: жити не для грошей, а заради добра. Давно зрозуміла: якщо комусь подаруєш його, воно сторицею повернеться. А тут же про земляка йдеться. І вона втішила згорьованого Долю:

– Так пришліть когось із дітей по гроші.

– Та я сам приїду, – почувся схвильований голос. – А там, як виживу, поверну все до копійки.

Операція пройшла успішно. Доля став на ноги. А невдовзі зателефонував знову.

– Дорога Діно Максимівно, я вже поправився. Спасибі вам за підтримку. – І по паузі. – Так я хочу вам позичене вернути, чи зразу, чи частками.

"Ото який чоловік обов'язковий", – по-

думала приємно подивована благодійниця, а в трубку сказала:

– Живете й слава Богу. А про ті гроші забудьте... І все. І ніякої компенсації чи публічного розголосу за вчинок, по християнськи просто. Як ще одне підтвердження того, що жінка не відреклася від істини, котру сповідує не один десяток років. Звучить вона приблизно так: "Смисл життя в любові. Вона присутня скрізь, її треба відчувати, це вселенське явище".

Діна Максимівна прийшла підсвідомо до такого розуміння не відразу, для того треба було пройти через десятки років,

сотні випробувань. Це як віра в Бога для віруючого, віра внутрішня, а не церковно позірна, коли виставляється на показ афішована релігійність. Лише за цієї умови Всевишній веде людину стежками життя й підтримує її повсякчас.

Вона навіть чудесний ритуал виробила. Щоранку, ледве додивившись сон, вітається з ангелами-охоронцями, їх у неї три, і всі відразу приходять на поміч. От, здавалося, все приготувала на роботу, і раптом ніяк не знайти потрібний документ, відновити запис. А тут ангели відгукуються – і все знаходиться, і настрої гарні

з'являється, отже, день випаде вдалий, вдасться зробити бодай кілька гарних справ, інакше для чого жити на білому світі.

Ми вже писали про благодійні вчинки Діни Марущенко. Тут і допомога землякам із Нових Яриловичів (хоч останнім часом вона не так часто буває в рідному селі, але відгукується на кожен поклик людей), і підтримка церкви в Ріпках, і десятки інших благодійних справ, особливо після того, як на українську землю прийшла війна. І, сіючи добро, вона ніколи не жде зворотньої подяки.

Про це добре знають і в її колективі під назвою "Соляріс". Ось уже двадцять три роки вона його очолює, маючи надійних помічників Тетяну Калайду та Володимира Миколенку, людей із простих родин, таких же добротворців. Часом задумується вона над незвичним питанням. От якби прийшли меткі крутелики та й спитали: скільки мільярдів доларів ти хочеш за своє підприємство? І вона б відповіла: ні цента, бо то щастя творити людський колектив, людські стосунки, вищі за все золото світу.

Для неї жінка – це в першу чергу мати. І коли в донецьких степах гинуть українські сини, вона знає, що життя їм дали матері. І коли серед волонтерів з'являються саможертвні жінки, вона ладна вклонитися їм за патріотичний подвиг. А це допомогти теж, чим зможе. І допомагає за рішенням колективу "Соляріс". Ось уже 12 років вони працюють із німцями. І коли виникла потреба, партнери допомогли з придбанням великої кількості бинтів, двох спеціальних крісел, апарату для викачування гною з ран. А у фонд Небесної сотні колектив передав теж сто тисяч гривень. То як їй не гордитися своїми душевними людьми, як не прагнути віддати їм добром і любов'ю?

Бог послав Діні Марущенко за добро гарну родину. Її розуміє чоловік Микола Григорович, родом із Семенівщини, на матір рівняється талановита майстриня ювілерних виробів Людмила, не стоїть осторонь зять Олексій, не кажучи вже про внука Дениска, котрий поки що ходить у другий клас. Та віриться, що і він виросте справжнім добротворцем, бо з таким наставником, як улюблена бабуся Діна Максимівна, не можна інакше. На те вона і є, та всесуща любов – творець життя.

Леонід ГОРЛАЧ

НЕ ЗАБУДЕМ

Швидкоплинний час не уповільнює свою ходу і на скрижалях 2014 року закарбував дорогу кожному українцю дату – 200 років від дня народження генія Тараса Григоровича Шевченка. Не залишилася осторонь і міжнародна спільнота – 2014 рік був оголошений Міжнародним роком нашого Тараса.

ПОМ'ЯНУТИ

Знагоди цієї важливої історичної події керівництво держави затвердило низку загальнодержавних заходів. Та раптом, як сніг на голову, на Україну звалився соціальний вибух. І всі плани з підготовки до відзначення двохсоті річниці від дня народження Кобзаря потонули у полум'ї народного гніву, який був викликаний знахабнілою поведінкою державних правлячих кіл. На майданах, на вулицях країни революційним гаслом зазвучали слова Тараса: "Борітеся – поборете...". І плани святкування ювілею Тараса Григоровича загубилися у небезпечній круговерті подій. Більше того, неофіційно було рекомендовано українському народу відмовитися від святкових заходів.

У зв'язку з цим згадалися святкові події в Україні і світі з нагоди стоп'ятидесятої річниці від дня народження Шевченка. Урядом Радянської України була розроблена програма з підготовки до великого національного свята, виділені потрібні кошти. До реалізації програми були залучені провідні відомства й організації. Недругорядну роль виконувала також письменницька організація, науково-дослідні заклади.

В Моринцях, Шевченковому, Каневі розгорнулися будівельні і опоряджувальні роботи: покривалися асфальтом дороги Шевченкового краю, споруджувалися об'єкти соціального і культурного призначення. В центрі села Моринці вирости будівля сільської ради, пошти, дитячий садочок, сучасні двоповерхові житлові будинки, їдальня, будинок побуту. А завершив архітектурний ансамбль села красивий будинок культури на 550 місць. Не залишилися поза увагою і сільські садиби. Відійшла у вічність солом'яна стріха, а натомість дахи хат і присадибних будівель прикрасив світлосірий шифер. З цієї нагоди місцеві гумористи миттю відреагували такими рядками: "Спасибі Тарасу за шифер і за трасу!"

А на садибі Кобзаря замість гіпсового погруддя поета (автор пам'ятника скульптор Калень Мефодійович Терещенко) піднялося на гранітний п'єдестал бронзове погруддя Тараса (автори

скульптори Олійник О.П. і Вронський М.К.).

У ті світлі дні мені випало велике щастя бути у рідних Моринцях. Село змінило свій зовнішній вигляд на святковий. Юний травень подарував до свята теплий сонячний день, квітучі сади. Село, як ніколи, було заповнене чисельними гостями з усього світу. Звідусіль долинала мова різних країн і континентів. На площах звучали твори Великого Кобзаря у виконанні відомих

літераторів, артистів, гостей і сільських аматорів. Кращі хорові колективи виконували пісні на слова Тараса Шевченка і народні. На завершення всенародного свята зведений хор виконав "Реве та стогне...".

9 березня 2014 року я теж перебував у Моринцях і взяв участь у святкуванні. "Підготовка" до знаменної дати розпочалася заздалегідь. Без участі літераторів, держави. "Небайдужі" до нашої духовності активно розпочали проявляти свої негативні здібності. Спочатку з'являється "шедевр" одного з авторів під назвою "Вурдулак", в якому образ Тараса Григоровича Шевченка подається виключно негативними фарбами, у 2004 році з невідомих причин і без участі громадськості села демонтують пам'ятник поета на садибі в Моринцях, руйнується хата чумака. У місцевих засобах масової інформації з'являються плітки про те, що Тарас Шевченко є позашлюбним сином Катерини Бойко і пана Енгельгардта, що він

народився не в Моринцях, а в Керелівці, або на якомусь хуторі і т.д. І, як не дивно, особливу активність у впровадженні цієї дезінформації проявили вихідці з Шевченкового. По Моринцях поповзли чутки про те, що кимось зверху не рекомендується святкувати двісті років від дня народження Кобзаря. О дев'ятій ранку 9 березня ми з дружиною вже були на садибі мого земляка. Біля змонтованої дерев'яної сцени юрмилися жінки й чоловіки в національному одязі, поруч стояли з різними прапорами молоді люди в камуфляжній формі. Неподаляк німували працівники міліції. Кількість учасників мітингу збільшувалась. Дехто підходив до мене, вітався і ображеним тоном розповідав про те, що на мітинг ніхто нікого не запрошував.

Нарешті голова сільської ради відкрив зібрання. Після короткої промови він поспішно передав слово першому бажаному виступити. Молодий чоловік підійшов до мікрофону і довго розповідав про події на Майдані, на Хрещатику. До нього приєднувалися люди в камуфляжах і закликали до боротьби за свободу і демократію. Про Шевченка ні слова. Нарешті виступаючі вчителі, учні Моринської школи згадали про ювілей Кобзаря і почали читати його твори. Зібрання завершив малочисельний моринський хор виконанням "Реве та стогне...". На цьому так зване святкування ювілейної дати від дня народження нашого геніального Кобзаря в Моринцях завершилось.

Минали дні. Я знову й знову подумки повертався до подій того часу в Україні, побаченого і почутого в Моринцях і порівнював із сьогоденням. Трагедія...

9 березня 2015 року український народ буде відзначати двісті першу річницю від дня народження поета. Моя душа плакає надію, що хоч в цей день молоді владні структури приєднаються до свого народу.

Анатолій САМОЙЛЕНКО

Корюківське відділення земляцтва – одне з найчисленніших, хоч за місцем розташування малої батьківщини поступається таким багатолюдним районам, як Чернігівський, Ніжинський чи Бахмацький. Мабуть, чим глибінніші місцини Сіверщини, тим більша тяга її вихідців до живого спілкування і між собою, і з тими, хто живе і трудиться там. І серед найактивніших, як не дивно, є наші жінки – справжнє золоте ядро патріотизму. Сьогодні за народною традицією, коли неборний час приносить усім весняне пробудження, хотілося б бодай кілька слів сказати про кращих корюківчанок, для яких і громадська робота, що оцінюється мірою душі, стала вагомим часткою життя.

ЗОЛОТЕ ЯДРО

Ніхто не скаже, коли народився афоризм "Хліб – всьому голова". Та Олена Василівна Корінь добре знає цінну самому життєдай-

ному хлібу, хоч нині змушена більше згадувати про гарні часи. Народжена в оточеній золотими нивами й садами Наумівці, вона згодом зуміла створити сама себе. Була школа, вуз, диплом інженера-технолога, було кар'єрне зростання від керівника підрозділу до директора хлібокомбінату в Києві. Та з приходом до влади донецьких злодіїв передове підприємство було успішно "прихвизоване", а серед нових очільників місця для досвідченого керівника Олени Корінь не знайшлося. Що ж, так у нас, на жаль, ведеться, жадоба власної наживи заступає образ великої й заможної України. Та Олена Василівна не розгубилася, бо для неї служіння добру – як щира молитва. Тому й більшість земляцьких заходів не обходиться без неї.

Особливі доручення земляків охоче і ретельно виконує велика трудівниця Єфросинія Трохимівна Андропова. Недарма земляки доручили їй вести касу відділення, згадавши, що вона після закінчення вузу в Харкові багато років трудилася і товарознавцем, і експедитором, обиралася головою профспілкового комітету Київського відділу ППЗ, а ще й виконувала обов'язки генерального директора дорожнього об'єднання в столиці. Так що має і досвід, і енергію творіння, незважаючи на пенсійний вік. Зрештою, вік переслідує лише тих,

хто зневірюється і власноруч гасить у серці молодий вогонь. Вона ж встигає і лад у родині дати, і найрізнішими перелюбчанами зайнятися.

Не помилюся, коли скажу, що земляцтво стало другою сім'єю і для Людмили Василівни Вороб'йової. Викладач кафедри історії економічних наук Національного економічного університету, кандидат економічних наук, вона, мабуть, не пропустила жодного засідання відділення, інші земляцькі заходи їй прибуває на них повним родинним колом. Велика життєва мудрість і молода, сповнена енергією душа – то визначальні риси характеру чарівної жінки.

А Ірина Андріївна Гайова? Славна корюківчанка, колишній педагог, вона очолила в 2001 році районну газету "Маяк" і донині творить літопис рідного краю. Часто пише й про наші земляцькі справи – не даремно ж є активним членом нашої громадської організації й часто навідується до Києва на різні наші зібрання.

Раїсу Пимонівну Чехленко взагалі можна зачислити до унікальних людей. Чи багато можна назвати жінок, які майже десять років долали зранку добру сотню сходинок назустріч сонцю, влаштовувалися в тісній кабіні баштового крана й встигали подавати будівельникам і цеглу, і бетонні блоки, і залізну арматуру, аби спуститися на землю, коли Київ лаштувався дивитися перші сніги? Така праця не кожному чоловікові під силу. А вона встигала ще й двох соколів виховувати. Не легше було жінці й тоді, коли понад десять років працювала тунельним робітником у Київському метрополітені. Отак заробила пенсію й інвалідність, але не згубила світлу душу, теплом якої щедро ділиться із земляками.

А якою повагою в колективі користується жуклянка Ольга Василівна Бичек (Сиро-

ва)! Донька сільських учителів, вона отримала добре інтелектуальне виховання, тому не була чужою в столиці вже під час навчання в Шевченковому університеті. А посправжньому розкрилася талановита полісянка в журналі "Наталі", що ось уже стільки років перебуває серед найкращих українських періодичних видань. І в тій стабільності є й частка роботи відповідального секретаря Ольги Василівни. Варто прочитати її дослідницькі статті, розвідки про тих же Тараса Шевченка чи Олександра Довженка, щоб відзначити її гостре перо.

А ще ж вона сповна віддається рідному земляцтву. Понад 15 років очолює осередок нашого відділення, куди входять Козилівка, Жукля, Рейментарівка, Холми. А ще...

І тут хотілося б зробити відступ від розповіді про наших землячок, у столиці сущих, та розповісти ще про один факт справжнього героїзму її матері, Єфросинії Іванівни. Тоді бабуся мешкала на околиці села під самим лісом. І от одного похмурого пізнього вечора в сінешні двері постукали двоє невідомців. Наказали негайно відчинити, інакше... Та хазяйка не розгубилася, бо знала, що то можуть бути грабіжники, які в ті часи шастали селами, грабуючи пенсіонерів. Рішуче заявила: "Йдіть звідси з миром. Знаю, ви хочете пограбувати бідну бабу й життя відібрати. Так цього не буде. Будете лізти, хоч одному голову розрубую". І грабіжники хутко повтікали.

Та чи довгі літа, чи такі ось пригоди поклали вчительку в ліжку, і тепер її героїчна донька, вправившись із роботою в часописі, мчить машиною доглядати стареньку. А це вже її подвиг, гідний захоплення.

Чимало достойних жінок у нашому відділенні, неповторну біографію має кожна. Тож хочеться побажати всім весняного настрою, незважаючи на всі нещастя, що посипалися за останній рік на нашу рідну Україну. З нашими славними героїчними берегинями ми непереможні!

Василь УСТИМЕНКО,
голова Корюківського відділення

Коли не спить душа

Писати вірші можна не лише на столичних пагорбах, а і в маловідомих світові полях та лісах. І вірші по-справжньому високі. В цьому пересвідчуєшся, прочитавши щирі рядки поета з Чернігівщини Олексія Крачила, якому в березні виповнюється півстоліття. Син селянського роду, він залишився вірним йому й нині – після закінчення Київського політехнічного інституту, журналістської та культосвітньої роботи. Мабуть, поклик рідної землі та рідного слова переміг у ньому інженера, фахівця з систем автоматизованого управління виробництвом та й повернув у рідну хату на Козелещині. І вибір виявився правильним – свідчення цього і три поетичні книги, і членство в Національній спілці письменників, і численні публікації в періодичній пресі.

Тож і ми радо вітаємо ювіляра з полуднем віку, оприлюднюючи добірку його нових поезій.

Коли не спить душа

На дні прожиті не ображусь,
На все, що так – не так було.
І тче життя щоденну пряжу –
Клубки з удач і помилок.
У далеч котяться клубки ці,
Лишаючи від нитки слід.
Добра і зла кружляють птиці
Над круговертю справ і слів.
Понуро тягнуться в майбутнє
Химери зсуканих ниток.
В тім плетиві повинен бути
І рятівної хоч шматок.

Село мені не гріє душу –
Камінням суму холодить.
В його життя канву байдужу
Вплітаю я свої сліди.
В селі я, наче риба в сіті,
У суєті щоденних справ.
Та як без нього жити на світі,
Без зробленого ним добра?
До нього серце прихилию
В години радісні й лихі
І без села не уявляю
Важкого поступу шляхів.
Мені і боляче, і лачно
Від думки: вимира село...
Разом з нащадками оплачу
Те місце, де воно було.

Знов хоронять військових
Під прощальний салют.
Їм судилось за подвиг
Йти у вічнім строю.
Але гинуть і гинуть.

І не видно кінця.
Та живе Україна
В їхніх мертвих серцях.

Із рисками сонця коло,
Будиночки, поле, ліс.
Малюнок такий у школу
Хлопчина малий приніс.

Фотоетюд
Олівера Хек

Залишили рученята
І напису вічний біль:
"Отут мій загинув тато
І був тут жорстокий бій".
Який ти нещадний, світе,
До чого ж ти знавіснів,
Якщо вже малюють діти
Загибель своїх батьків!

З дитинства

Кінь, запряжений у сани,
Славний коник Воронок.

І рипить під полозами
На його шляху сніжок.
Батько мій тримає віжки,
А за батьком в санях – я.
Полеженьку в очі сніжить
І морозом дощуля.
Підтюпцем везе нас коник
До сусіднього села.
А на сході так червоно,
Де й поділася імла.
Десять у тракторній бригаді
Обліковця-батька ждуть.
Батькові робота в радість,
Воронок торує путь.
І командує коневі
Батько: "Но сюди! Кудя!"
Ранок падає січневий
На повіки, що тремтять.
"Синку, зляз, вже онде школа".
"От спасибі, привезли".
Батько. Кінь. Зимове поле...
Світлі пам'яті вузли.

Люблю тебе таку, якою
Зі мною ти тоді була.
З кохання терпкого настою
Я пригубив ковток тепла.
Тоді нам полум'я гаряче
Лишило іскор на роки.
І нуртувати почуттям ще,
Як водам вічної ріки.
І досі згадувати мушу
І зваби мед, й розлуки біль,
Тривожу серце небадуже,
Назавжди віддане тобі.

Олексій КРАЧИЛО,
село Карасинівка
Козелецького району.

Голові Ради українських земляцтв у Москві Миколі Ляху

Відкритий лист

Ось уже більше року на українській землі триває кровопролиття, розв'язане кремлівськими імперськими стратегами. Гинуть сотні молодих людей з обох боків, від вдовиних сліз гіркне наша священна земля, від сирітських дитячих плачів здригається небо. Чиниться відверте загарбницьке насилля, неприпустиме для цивілізованих народів на початку XXI століття, тим більше, коли йдеться про небачену раніше хитру "гібридну" війну. Особливо гірко стає на душі, коли на боці цинічних загарбників з'являються подібні до Вас "землячки-українці", які забувають, де закопана їх пуповина, якою водою чи молоком поїла їх мати, які святі могили бережуть славу рідного народу.

Свого часу Ви, як вірнопідданий слуга "старшого брата", вимагали ввести російські війська в Україну для захисту вигаданого імперськими ідеологами "руського мира". Було це в часи загарбання Криму. Ваше палке бажання було вволене при допомозі московських "зелених чоловічків" та місцевих ура-патріотів. Ваші земляки-односельці відреагували на Ваш вчинок оперативно, з жахом відсахнувшись від Вас за зраду рідної землі.

Кожна твереза людина, не позбавлена розуму й душі, схаменулася б із початком кровопролиття на Донбасі, яке є черговою ланкою імперського російського ланцюга, що накидається на шию незалежної держави Україна, і якщо не покалася б, то тактовно замовкла. Та Ви, щиро відробляючи своїм панам за хліб-сіль, продовжуєте скочуватися в прірву безчестя. Ви нарешті виступаєте і як лжеісторик, називаючи Крим та осібно Севастополь "исконно російськими".

Негоже переписувати історію людства навіть за тридцять іудиних срібняків, бо можуть образитися і першопоселенці кримчаки-візантійці, і київський великий князь Володимир, який брав Корсунь тоді, коли ні Москви, ні Московії ще не існувало, і кримські татари, та й українські запорожці, які ходили там на "чайках". Такою ж фальшивкою є й міфічна Новоросія, як корінна російська земля, бо заселена вона північними загарбниками на кістках понищених та вигнаних в інші землі місцевих українських козаків. Радимо Вам по-земляцьки перед тим, як прислужувати сучасним "збирачам російських земель", засісти за вивчення нефальшованої історії й не соромити рідну древню Чернігівщину. На щастя, наша земля породила і славетних патріотів України Олександра Довженка, Павла Тичину, Григорія Верьовку та багато інших.

А кожна чергова жіноча сльозина, кожна крапля мужньої крові захисників України, кожен прокльон із дитячих вуст упаде на Вашу голову. Так завжди народ ставився до зрадників-ренегатів.

Слава Україні!
Рада Товариства "Чернігівське земляцтво" в м. Києві.

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

Рік тому сталося нещастя, яке для всіх нас було величезним потрясінням. З життя пішов Анатолій Панасович Бобров.

Сталося це раптово, ніхто й не очікував, що такий життєлюб відійде у кращі світи. Він походив із славного козацького чернігівського роду Федоренків, що пов'язувало його, народженого на Кіровоградщині, із чернігівською громадою.

Озираючись в минуле, згадую наше перше знайомство, що відбулося понад 25 років тому. Ще тоді цей чоловік привернув мою увагу своїм неординарним мисленням та діловими якостями. Після цього я мав нагоду спостерігати за ним на підприємствах Міністерства аг-

рарної політики України та в центральному апараті Міністерства харчової промисловості України. Анатолій пройшов шлях від інженера-наладчика електротехнічного цеху виробничого підприємства "Укрцукоренергоналадка" до заступника голови правління ВАТ "Укрцукор-теплоізоляція". Згодом в якості керівника проектів компанії "Сіменс Україна" Анатолій забезпечував поставки та впровадження сучасних засобів автоматизації на підприємствах харчової промисловості України.

Окрім виробничих питань, Анатолій Панасович надавав значну увагу громадській діяльності: був членом Київського міського громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, активним учасником всіх організаційних заходів Чернігівського земляцтва, його ветеранського відділення.

Ветеранський автопробіг, відвідання малої Батьківщини і завжди не з пустими руками, допомога ветеранам війни та організація зустрічей, фінансова допомога землякам та багато інших добрих справ навіки залишаться в нашій пам'яті.

Згадуючи минуле, бачу квітучий яблуневий сад, який виростив мій друг. Анатолій, як батько, виховав сина Євгена – він доктор наук, як дідусь, дуже любив трьох своїх онуків, яким присвячував весь свій вільний час.

Він був патріотом України, людиною глибокої віри у свій народ. І бог його забрав разом із Героями Небесної Сотні.

Сергій КУДІН

Пам'яті героїв Крут

Знову під час мітингу-реквієму з нагоди 97-ї річниці бою під Крутами вшановано пам'ять героїв юнаків, які віддали своє життя за рідну землю та свободу. Подвиг української молоді назавжди викарбувався золотими літерами на сторінках нашої історії.

Те, що зробили у ті буремні дні герої Крут, показало всьому світу, що не згасла і ніколи не згасне яскрава зоря незламного національного духу українського народу.

На жаль, сьогодні знову десятки тисяч патріотів України волею душі і серця, ціною свого життя і крові змушені стояти зі зброєю в руках на передніх рубежах, мужньо захищаючи від терористів і російських окупантів схід України. Але ми віримо: агресору на коліна нас не поставити! Адже нинішній спротив імперським зазіханням по-справжньому згуртував українців, докорінно зміцнив їх бойовий дух та відродив боєздатність української армії.

У заході взяли участь голова обласної ради Микола Зверев, виконуючий обов'язки голови обласної державної адміністрації Сергій Журман, народні депутати України Валерій Давиденко, Олег Ляшко, Олег Купрієнко та Юрій Бублик, голова Українського інституту Національної пам'яті Володимир В'ятрович, учасники АТО, представники політичних партій і громадських організацій, ветерани Української Повстанської Армії та інші.

Учасники заходу поклали квіти до скульптурної композиції "Курсантська шинель" та схилили голови у скорботній хвилині мовчання за загиблими юнаками.

Також відбулась історична та літературно-мистецька композиція, присвячена вшануванню Героїв Крут. Зокрема, пролунав запис спогадів Аверкія Гончаренка, який керував боєм під Крутами у далекому 1918 році. Поіменно згадали 25 прізвищ загиблих захисників Крут, які вдалося встановити.

Урочистою ходою пройшли ліцеїсти Чернігівського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою, курсанти Чернігівського юридичного коледжу Державної пенітенціарної служби України, Київського військового ліцею імені Івана Богуна, Національної академії Служби безпеки України.

По завершенню святкового заходу члени земляцтва ознайомилися з експозицією Меморіального комплексу та тематичною виставкою музею у штабному вагоні.

Володимир ЛЕМІШ,
голова Борзнянського відділення

Коріння з Сіяча

Минуло 8 років, як Чернігівщина втратила уродженця села Іванівка Щорського району, воїна-афганця, людину-легенду Віктора Миколайовича Максименка, який був прикладом стійкості, героїзму, витримки, віри, людяності, уміння виживати в екстремальних обставинах, залишаючись при цьому скромним, добрим, небайдужим до чужого горя.

з Сіяча

Разом з членом Президії Київської організації ветеранів війни, головою об'єднання ветеранів Великої Вітчизняної війни, учасників бойових дій на території інших держав Сергієм Кудінім ми склали маршрут вшанування пам'яті Віктора Максименка. Кінцева його адреса – будинок, де мешкає його мати Марія Семенівна, уродженка села Сіяч Щорського району.

День 29 січня видався сонячним і повесняному теплим. Ми прибули до гімназії №34 "Либідь", поклали квіти до пам'ятника воїнам-"афганцям", що знаходиться на території гімназії, і меморіальної дошки, яка встановлена на фасаді центрального корпусу гімназії. Нас запросили до господині гімназії, кандидата педагогічних наук Лідії Серафимівни Страшної. Ми дуже вдячні їй за ор-

ганізовану для нас екскурсію до музею історії гімназії, який був відкритий Віктором Максименком, де розміщені експонати, присвячені воїнам-"афганцям", їх особисті речі, бойові нагороди, фотографії, листи. Не залишили нас байдужими експонати, які демонструють бойовий подвиг Віктора Миколайовича, за який його назвали "живою легендою".

На Берківцях біля могили земляка ми зустріли голову Подільської районної спілки ветеранів Афганістану, яку 13 років очолював Віктор Миколайович, Сергія Афіндуліди, полковника Михайла Вертушкова, його військових побратимів, друзів, соратників по громадській роботі. З кладовища поїхали до матері Віктора Миколайовича – Марії Семенівни, жінки-героїні, на долю якої випало стільки випробу-

вань... Втративши чоловіка, виростила і виховала чотирьох прекрасних дітей.

Низький уклін Вам, Маріє Семенівно, від земляків-щорсівчан, від чернігівчан, здоров'я, добра, миру і злагоди на довгі роки!

Пам'ять про Віктора Миколайовича Максименка завжди буде жити в наших серцях!

15 лютого є 26-ю річницею закінчення виведення радянських військ з Афганістану та, згідно Мінської угоди, є днем припинення бойових дій на Донбасі.

Дай, Боже, розуму кремлівським вождям, щоб вони припинили кровопролиття на українській землі!

Лариса МОЦАР,
голова Щорського відділення

Тепла сонячна погода стояла восени минулого року. На небі ні хмаринки, в болоті поруч із залізничним насипом догорала суха осока. Лагідний вітерець розносив гіркуватий приторний запах диму. Проїжджали електрички, вихором пролітали швидкі поїзди. Залізниця Київ-Москва жила своїм напруженим життям, давно забувши про жайхтття Великої Вітчизняної.

І раптом у болоті неподалік від залізничного насипу один за одним зметнулися вгору кілька фонтанів твані, тишу розкололи потужні вибухи. Налякані мешканці північної околиці розлогого села Червоні Партизани та Сулака завмерли хто на городі, хто вискочивши з хати. Невже й сюди докотилася війна, що ось уже стільки місяців триває на сході України, не вже й на чернігівську землю сиплють снаряди зажерливі путінські яструби?

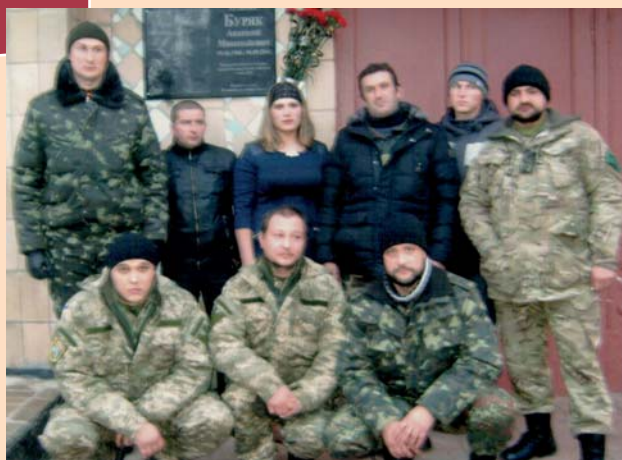
Та згодом виявилось, що то сама багатостраждальна українська земля, виштовхуючи на поверхню німецькі снаряди, посилає людям сигнал про нову навалу, цього разу з північної сторони, з Росії. І сталося це неподалік від того місця, де 8 липня 1943 року партизани з'єднання "За Батьківщину" під орудою командира 2-го полку Миколи Симоненка знищили фашистський бронепоезд "Адольф Гітлер" разом із обслугою. Свого часу я вивчав історію цього подвигу. Як писав у своїх спогадах учитель Іван Ус, для якого та операція була першою, месники втрат не зазнали. З боку карателів живим залишився лише один офіцер, який, забувши про автомат на грудях, підняв руки вгору. І тут хотілося б почати мову про нашу національну особливість – бездумно ставитися до минулого, безжально виривати коріння історії, топтатися по пам'яті минулих поколінь. Ще в давні часи на місці того пам'ятного бою партизани встановили скромний обеліск з цегли, ще й металеву плиту з відповідним написом прикріпили. Опікувалися ним залізничники. Та згодом з'явилися невідомі нелюди, які потай розібрали цеглу для власних потреб, потоптавшись таким чином по історії народу. На жаль, не стежить за вандалами наша влада, не дає по руках злодіям свяятий закон держави про захист національних знаків доблесті.

Та, на щастя, не всі у нас стали манкуртами. Нова російська агресія сколихнула душі мільйонів свідомих патріотів. Таких, як брати Володимир і Сергій Вовкогони. Саме вони виділили кошти на виготовлення й встановлення нового гранітного меморіального знаку, їм вдячні жителі села, особливо ветерани. Той знак народної доблесті вже почав діяти. До нього приходять місцеві люди, до нього з Ніжина прибула ціла делегація учнів та вчителів десятої школи на чолі з учасником того бою, полковником у відставці Петром Крапив'янським, що не один десяток літ віддає патріотичній роботі. Хто знає, може, й такі скромні обеліски стоять на сторожі священних рубежів української землі. Події останнього часу ще раз нагадують, наскільки важливе патріотичне ви-

ховання, як важить кожен факт української історії, яку у нас відбирали сотнями років, яку перекручували на догоду московським зайдам. І тут першу скрипку грають небайдужі люди на місцях, що не ждуть милості від високих державних чиновників, котрі донині не вирішують, яку ж Україну будувати, а самі запрягаються в роботу й будять народну совість. До таких належить і голова Червонопартизанської сільської ради Микола Павленко. Історик за освітою, Микола Петрович глибоко розуміє значення патріотичної роботи, яка немислима без знання й шанування минулого. Одним із центрів духовності є й краєзнавчий музей. Червоні Партизани – село велике, багате на усталені вихідців. Досить згадати бодай прізвище героїчного й трагічного Миколи Крапив'янського. Музей – це духовний прихисток народу, звідти підрастаючі покоління мають черпати знання про свій край, історію села, про значних земляків. Свого часу ним опікувався талановитий краєзнавець-учитель М. Сірик. Пригадую, що я теж привозив до того осередку пам'яті різні експонати з Німеччини, Сейшельських островів. Та з часом ситуація змінилася, музей залишився в підпорядкуванні районної влади, а тієї завжди не вислизає або зацікавленості, або коштів. А музей живе новими надходженнями, яких останнім часом меншає.

Зате цікаво працює середня школа №1, якою керує Валентина Вовкогон. Ніби передчуваючи згорання патріотичної роботи державою, Валентина Миколаївна заповзялася зберігати історію рідного села всіма можливими засобами. Можна тільки уявити, скільки зусиль витрачено на створення в одному з класів своєрідного музею історії села. Вражає експозиція про керівників та випускників школи. Є портретна галерея пар-

Щоб пам'ять не гасла

тизан, серед яких і фото члена нашого земляцтва М. Рокитянської-Нечаєвої. Побачив я й чимало своїх світлин, зроблених ще в сімдесяті роки минулого століття на різних офіційних заходах.

На жаль, нинішня неоголошена війна теж внесла свої трагічні корективи в патріотичну роботу сільчан. Серед мужніх захисників України був і славний син Червоних Партизанів Анатолій Буряк. Здається, ніби вчора телефонував я йому в Гончарівське, в зону АТО. Під час останньої розмови він обіцяв приїхати додому, де агронома ждали мати, дружина й троє діток. На жаль, повернувся тільки пам'яттю... Були велелюдні поховини, були невтішені сльози земляків. А через сто днів, коли до села по дорозі в рідні місця навідалися бойові побратими Буряка, їх зустрів командир... з меморіальної дошки при вході в школу. Народ має пам'ятати своїх героїв, інакше в нього не буде майбутнього.

І в ці важкі часи кращі люди турбуються про Україну, яка починається для них не з трибунних заяв, а з найрідніших стежок біля отчого дому. Багато задумів у сільського голови Миколи Павленка та його однодумців. Ось і ставок у центрі села треба нарешті почистити. Треба подумати про виховання школярів, щоб виростили з них і добрі хлібороби, і відважні воїни-захисники. Адже ніхто не застрахований від ворожої навали, після якої навіть через десятки років земля оживається вибухами зарядів, сама очищається й очищає душі людей.

Віктор ЧЕРНЕНКО
Фото автора

Вона відома в Україні як мистець, мистецтвознавець, режисер масштабних мистецьких акцій, знавець музейної справи, громадський діяч.

Народилася у Борзні в мистецькому середовищі, яке творив її видатний батько серед чарівної сіверянської природи.

Мистецькі твори Ніни Саєнко – тематичні гобелени, килими, мозаїки соломою, вибійки – здобули визнання на численних національних і міжнародних виставках (Австралія, Китай, Канада, США, Велика Британія, Бельгія, Німеччина, Фінляндія, Франція, Польща, Росія), а також представлені в музейних колекціях і приватних збірках України і багатьох країн світу. У її творчому добробку – сучасне оформлення культурних центрів, шкіл, дитячих закладів України.

Ніна Олександрівна бере активну участь у загальноземляцьких справах, в збереженні та відродженні Сіверського краю. За її подвижницької участі у 1996 році створено державний художньо-меморіальний музей "Садиба народного художника України Олександра Саєнка" у Борзні. Ніна Олександрівна не тільки зберегла оригінальні твори батька та зібрану ним колекцію народного мистецтва й старожитностей, а й передала до музею майже 1000 експонатів. За 19 років плідної праці музей, який активно веде науково-дослідницьку, збиральницьку, патріотично-виховну роботу, презентує мистецьку спадщину, став одним з відомих меморіальних музеїв України.

Ніна Саєнко znana також своєю активною мистецтвознавчою працею, її статті (понад 200), присвячені глибокому аналізу сучасного художнього життя України, опубліковані в книгах, енциклопедіях, наукових виданнях, каталогах, журналах та газетах. Постійно бере участь у висвітленні творчих проблем на телебаченні та радіомовленні.

Нині відкрито в Борзнянській загальноосвітній школі № 1 мистецьку галерею імені Олександра Саєнка, в якій проводяться уроки з мистецтва, художні виставки, майстер-класи, зустрічі з митцями.

Гідне

Чи не кожна людина мріє про власне продовження в своїх нащадках, гарний слід на землі. Усвідомивши покликання ще з юних років, донині, нитка за ниткою, тче продовження свого славетного роду заслужений діяч мистецтв України, член Національної спілки художників України та Національної спілки майстрів народного мистецтва України, член Європейської текстильної асоціації, координатор музейних мистецьких акцій та проектів, кавалер орденів княгині Ольги та Святої Варвари, лауреат Міжнародної літературної премії Фондації родини Воскобійників Ніна Саєнко.

продовження

Ніна Саєнко є керівником та педагогом мистецької студії імені Олександра Саєнка для глухонімих дітей у Києві. На благодійних засадах вона створила необхідні умови не лише для оволодіння дітьми основами образотворчої грамоти, технічними прийомами декоративного мистецтва (килимарство, мозаїка соломою, декоративний розпис, малярство на тканині та склі, писанкарство), а й естетичного та етичного виховання дітей з перспективою подальшого мистецького навчання та працевлаштування. Про результати діяльності цієї студії знають в Україні та Європі.

Ніна Саєнко досліджує і представляє творчість видатного українського художника Олександра Саєнка, ім'я якого занесене ЮНЕСКО до списку діячів світової культури, видає книги та альбоми про його творчість.

Творчий діапазон її творів широкий – від складного тематичного гобелена "Козацька балада"; спокійних симетричних композицій ("Святковий", "Рожевий світ", "Сонячний"), складних за колористичною гамою, гармонією тональних сполук ("Серпанок", "Терновий цвіт", "Весільний"),

феєричної казковості килима ("Купальська ніч") до панно, виконаних мозаїчним набором соломою, що позначаються чіткістю композиції ("Чарзілля", "Лісова рапсодія"), витонченою стилізацією форм ("Чорногузи", "Зустріч"), своєрідним орнаментом й ритмікою ("Мозаїка", "Орнаментальна квітка"), стриманим колоритом ("Тече вода з-під явора"). Її твори самобутні й неповторні, полонять уяву творчою довершеністю, поетичністю і красою.

У своїй творчості Ніна Саєнко базується на глибинних здобутках українського народного мистецтва, розвиває їх і підносить на новий рівень у новаторському самовираженні, сприйнятті традицій культури як основи національної духовності.

Мистецький доробок, педагогічна та громадська діяльність Ніни Саєнко є достойним внеском до скарбниці української культури. А це гідне продовження творчого подвигу її батька.

Володимир ЛЕМІШ,
голова Борзнянського
відділення

Церкви села Городище

Миколаївська церква

Від часу заснування у селі Городище на Менщині було споруджено дві церкви. Однією із подій міжусобних війн 1156 року стала церква архістратиґа Михаїла, зведена на місці перебування Новгород-Сіверського князя Святослава-Михаїла, сина Всеволода Ольговича, правнука Ярослава Мудрого. Він у різні часи князував у Турові, Володимирі-Волинському, Новгороді-Сіверському, в Чернігові й на престолі в Києві.

Храм імені святого збудовано ймовірно у кінці 50-х років XII століття, серед квітучої долини, звідки витікала річка Дягова, доплив річки Мени. Тут, на природі, мабуть, відпочивав володар, але з часом занедбав цей закуток. Місцеве населення якимось підтримувало хрещену оселю. За церквою та колишніми руїнами село називалося Михайловим городищем, тепер – лише Городищем (від старослов'янського слова "город" – укріплення чи місце перебування).

Михайлівська церква

Ймовірно, церква знищувалась різними завойовниками або руйнувалась із інших причин (останній раз блискавка влучила в храм Божий 27 липня 2011 року), але кожного разу відбудовувалась на тому ж місці.

Дерев'яний храм Городища – однобанна й хрещата Михайлівська церква – відноситься до так званого "епархіяль-

ного" стилю, дещо суха та раціоналістична. Але, розташована на горбі понад річкою, та ще й в оточенні квітучого бузка, церква виглядає дуже мальовничо й привабливо.

Переглядаючи електронний ресурс, знаходимо цікавий матеріал із спогадів Олени Крушинської про Миколаївську церкву: "Храм у селі Городище – безперечно, один з наймальовничіших на Чернігівщині, та й в Україні взагалі. Під час нашого візиту у 2001 році храм стояв з риштуваннями та підпірками всередині. Сьогодні (травень 2008 р.) все так само, тільки ще гірше: церква повністю у підпірках всередині, підлога згнила, вікна вибиті, над вікном дивом збереглися рештки стінопису, в церкві оселилися сови".

Миколаївська церква

Зі спогадів Дмитра Малакова в книзі "По історичних містах Київської Русі", читаємо: "У південно-західному кутку села з-за дерев виглядають три високі барокові бані. Це – Миколаївська церква (1763 р.), цікава пам'ятка народної архітектури. Первісне, тридільне трибанне ядро проглядає виразно й довершено, тоді як прируби з півдня, заходу й півночі, зроблені 1888 року для розширення внутрішнього простору, – маловиразні й суто раціоналістичні. Ближче до центру села, за річкою, на підвищенні стоїть теж дерев'яна, теж

горизонтально зашальована Михайлівська церква – однобанна й хрещата, з тими ж гостренькими деталями й прямими кутами, що видають уже знайомі по Улянівці й Киселівці лінійку і олівець епархіяльного зодчого. Суха точність завчених прийомів еклектики...

У Городищі збереглося чимало цікавих дерев'яних будівель щонайменше столітньої давнини:

характерні поліські рублені побілені хати, приземкуваті клуні й крамниці. Центральна сільська вулиця – давній шлях, що веде на північ, до сусіднього села Синявка."

Зі слів городищан, на початку 90-х років XX ст. Миколаївську церкву хотіли розібрати та скласти (скоріше всього з подачі Сергія Верговського та ін.) у Музеї народної архітектури та побуту України. Громада села на це негативно відреагувала і відмовила, мотивуючи тим, що самі будуть доглядати за пам'яткою.

Брак коштів, а скоріше всього безгосподарність місцевих керівників призвела практично до втрати шедевра української архітектури. Вже не одне десятиліття Миколаївська церква стоїть покинута напризволяще, захищена лише молитвами святиителя Миколая та милістю Божою.

Про цей унікальний дерев'яний тризубоподібний Миколаївський храм у селі Городище розповідається в документальному фільмі "Дерев'яні храми! Вічний монолог" <http://glas.org.ua/projects/teleexcursions/Dxramu.html?pvote=5> телеканалу "Глас" (2010 р.). У фільмі детально показано зовнішній та внутрішній вигляд цієї церкви.

Рідкісна пам'ятка архітектури України національного значення має охоронний номер 250047 – Н. Що це пам'ятка національного значення, знаходимо лише у переліку в міністерських справах, а далі ніяких дій...

А що ж знаходимо у наших серцях, у нашій пам'яті? Ми ж нація – українці-чернігівці. Так давайте будемо дбати та зберігати минуле, щоб у нас було майбутнє.

Створивши Фонд збереження пам'яток архітектури або окремий рахунок у Чернігівському земляцтві та зібравши кошти, почнемо реставрацію з Миколаївського храму і, може, згодом на всій території нашої Батьківщини не залишиться більше таких пам'ятників людської байдужості.

Віктор ЯЦУХНО,
член Менського осередку

Михайлівська церква

ВЕРТАННЯ

Звістка про смерть солдата-атюшанина 28-річного Станіслава Ковтуна потрясла все село. Затим героя ховали. Він лежав у відкритій труні. На кришці – жовто-блакитний стяг України. Прапор, під яким Станіслав воював за цілісність України і віддав найцінніше – своє життя. Грав сумно оркестр, привезений із Коропа. Провести бійця в останню путь зібралося стільки людей, що великий дерев'яний Миколаївський храм не міг вмістити усіх. Люди стояли і на вулиці, і у дворі.

Станіслава Ковтуна

На похорони приїхав побратим солдата, з яким воювали на Донбасі. Хлопці, з якими служив раніше. Цілий гурт військових із чернігівської частини, а з ними – заступник обласного військового комісара з виховної роботи підполковник Вадим Лічицький. Прибули коропський військком Олександр Кальченко та всі мобілізовані, які несли службу в військкоматі. Побратими із Майдану, на якому Станіслав провів біля трьох місяців, відстоюючи громадянські права разом із тисячами українців. "Афганці", які самі пройшли пекло війни і ніколи не гадали, що доведеться ховати земляка, убитого ворожою кулею. А ще – численні родичі, друзі, знайомі, небайдужі односельці (а байдухих – не знайти, всі, хто знав Славка, його любили). І найрідніші – мама Тамара Петрівна, старший брат Сергій, дружина Ліля. Залишився у загиблого синопчак Остап, якому більше року...

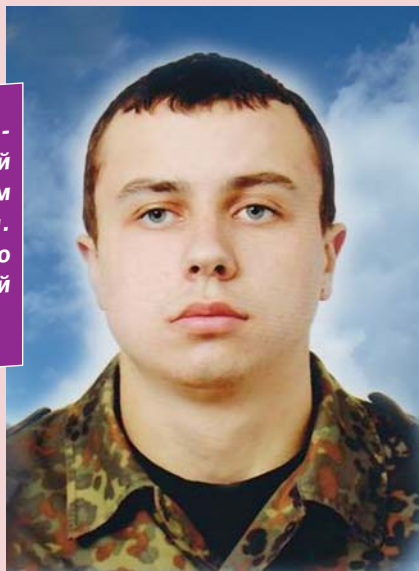
– Славко був таким правдолюбом, – утираючи слюзи, розповідає Валентина Терещенко, близька знайома родини Ковтунів, учителька Станіслава, колишній сільський голова. – Він завжди казав: "Якщо не я, то хто?" Я з ним говорила, просила, щоб не йшов воювати. А він відповідав: "Я хочу, щоб мій син жив у такій країні, яка повинна бути". Він був чесний, шукав справедливості. Після 8 класів навчався в ліцеї з підвищеною військовою підготовкою в Чернігові, а потім чотири роки здобував освіту у вищому гвардійському танковому училищі в Харкові. Отримав червоний диплом бакалавра. А потім розірвав контракт з армією (бачив там несправедливість, не те, що шукав). Працював у Києві в охоронних структурах, в Коропі. Був у "Агророльоні" зварювальником. Він не був кар'єристом. Відповідальності ж йому було не позичати. Був такий випадок колись. Із Запоріжжя пригнали сюди комбайни і один зламався. Уже думали назад відправляти, а Славко його відремонтував. Ті люди досі його пам'ятають. Як почули, що він загинув, із Запоріжжя приїхали в Дніпропетровськ, щоб з ним попрощатися, бо там він лежав у морзі.

Був Станіслав і добрим спортсменом, займав призові місця по гирьовому спорту, володів прийомами самбо. Коли ж почалася війна на Донбасі, пішов добровольцем. Був командиром танка. Ще тиждень до того приїжджав у п'ятиденну відпустку, бачився з рідними. Мріяв після війни повернутися у своє село. Матері сказав, що надішле додому фотографію ще й зі звільненого Криму...

Про останні дні й години життя Станіслава Ковтуна ми запитали в його товариша по службі, який приїхав у Атюшу з поля бою провести друга в останню дорогу.

– Ми були під Шахтарськом Донецької області, – розповідає бойовий побратим Дмитро, прізвища та звання просить не вказувати. – Заходили якраз у місто, намагалися його звільнити. Чотири доби тримали бій, на нас сипали мінами. А на п'ятий день почали відступати. Нарвалися на блок-пост, на засідку. Стась виліз по пояс із танка, щоб поміняти короб на СВТ, стрілку з патронами. Уже поставив, перезарядив. І тут у шию йому поцілів снайпер. Він загинув одразу, без мук. Сталося це 31 липня близько

сьомої ранку. Стась був командиром танка. Він прикривав відхід нашого батальйону. Був дуже сміливим (хто б ще насмілювався у бою міняти короб). Був веселим, відкритим, усіх підбадьорював, рвався в бій. Увесь наш взвод учив бойовому самбо. Таких людей я ще не зустрічав. А ще був великим патріотом. Значно більшим, ніж я. Ми на цю тему з ним постійно сперечалися. Він схоплював усе на льоту. Коли поїхали туди, на схід, з нами було два танки. І командира одного з них, офіцера, підбили – поранили з міномета. Стась став на його місце.

Питаємо у бійця, звідки, на його думку, у сепаратистів, місцевих бойовиків узявся професійний снайпер, як взагалі він оцінює противника.

– Там не місцеве населення воює. Є й місцеві алкоголіки та наркомани, але основна сила – професійні найманці. Серед них росіяни, осетини, чеченці. Останніх у бінокль можна було розпізнати за зовнішністю. Вони навчені убивати.

Лине молитва, лунає жіноче голосіння. Із церкви на сильних плечах солдати виносять увіктчану труну. Сільською вулицею довга процесія прямує на кладовище. Не чути розмов, тільки схлипування. Біля дворів стоять заплакані люди. Несуть їхнього односельця, проводжають Героя. Біля могили організували невелике прощання. Виступають голови сільради та райдержадміністрації, військком, побратим із Майдану, який приїхав зі Львова, отець Іван читає заупокійну молитву. І тільки мати не відходить від свого синопчка, якого вже ніколи не побачить, не пригорне, не поцілує. Гримить пощальний салют, звучить багатоголосе "Слава Україні" й "Герої не вмирають", і звуки Гімну України проводжають воїна в рідну землю. В ту землю, за яку він віддав життя.

Олена ШЕВЧЕНКО

До речі, вдячні атюшани не забарилися пошанувати героя-односельця, відкривши присвячену йому меморіальну дошку на школі, в якій він навчався.

Історію Чернігівщини у нумізматиці презентував Чернігівський історичний музей імені В.В. Тарновського на виставці під час чергових зборів Чернігівського земляцтва у Києві 16 січня 2015 року.

Пам'ятні та ювілейні монети розробляються художниками і скульпторами сектора розробки дизайну монет Монетного двору Національного банку України і карбуються НБУ, починаючи з 1995 року. Через відсутність на той час власної бази перші замовлення виконувалися Італійським монетним двором та Луганським верстатобудівним заводом. З квітня 1998 року введено в дію Київський Монетний двір НБУ, який і карбує національну валюту.

Перша ювілейна монета, номіналом 200000 карбованців, була присвячена 50-річчю Перемоги, перша срібна монета, номіналом 2000000 карбованців, карбована у 1996 році на честь 50-річчя ООН, а перша ювілейна монета, карбована в Україні 1998 року – "Володимир Сосюра", номіналом 2 гривні.

Випуск монет здійснюється за серіями, яких на сьогодні 31. Щоправда, одна з них поки не має жодної монети, а деякі серії носять, швидше, декоративний характер ("Дитячий Зодіак", "Знаки Зодіаку", "Східний календар", "На межі тисячоліть" тощо). Є серії, що складаються із 2-х, 3-х або 4-х монет. Найбільша "серія" на офіційному сайті НБУ має назву "Інші монети" і віддзеркалює тисячолітній шлях розвитку вітчизняної науки, культури, техніки й архітектури, релігійні свята та народні традиції, офіційні ювілеї тощо.

Історії Чернігівщини та її видатним діячам присвячені 49 монет з майже 640 ювілейних і пам'ятних монет України, випущених в обіг. Ініціатором окремих з них є музей імені Василя Тарновського. Чернігівщина представлена у багатьох серіях, найбільше – "Видатні особистості України" (17 з 119). По 5 "чернігівських" монет серед "Духовних скарбів України" (з 30) і "Героїв козацької доби" (з 18), 4 – серед "Стародавніх міст України", по 3 – репрезентують "Пам'ятки архітектури України", "Славні роди

України", 2 – "Гетьманські столиці". Бачимо Чернігівщину й серед монет інших серій.

Ось декілька чернігівських сюжетів. На монеті "Палеоліт", яка у 2000 році започаткувала серію "Пам'ятки давніх культур України", зображений орнаментований браслет із Мізинської стоянки. 2010 року в серії "Славні роди України" з'явилася монета "Родина Тарновських", на якій викарбувані портрети трьох представників цього роду і серед них Василь Васильович Тарновський, ім'я якого носить Чернігівський історичний музей. Дві монети присвячені видатному кінорежисеру, письменнику та публіцисту Олександру Довженку – в серії "Видатні особистості України"

літописного Чернігова (2007), перші два ще й карбовані окремо: у серії "Духовні скарби України" – перша "чернігівська" монета "Спаський собор" (1997) та у серії "Пам'ятки архітектури України" – "Єлецький Свято-Успенський монастир" (2012). В цій же серії Національний банк України 2002 року випустив у обіг монету "Собор Різдва Богородиці у Козельці". Ще раз храм зображений у 2003 році на монеті "Кирило Розумовський" із серії "Герої козацької доби".

Серед видатних особистостей – наших земляків у поле зору Національного банку України потрапляли Михайло Коцюбинський, Леонід Глібов, Остап Вересай, Марія Заньковецька, Георгій Вороний, Георгій Нарбут, Микола Василенко, Павло Полуботок, Павло Тишина та інші представники військової, наукової та культурної еліти, життя яких пов'язане з Чернігівщиною.

Впродовж 2000–2004 років наша землячка – уродженка Остра Лариса Корень як художник стала автором 14 монет (17 номіналів), серед яких є й такі, що також тематично близькі до історії нашого краю. Наприклад: монета, присвячена "170-річчю Національного університету імені Тараса Шевченка" (2004), першим ректором якого у 1834 році став випускник Новгород-Сіверської гімназії Михайло Максимович. До речі, є й монета на його честь (2004).

2007 року співробітниками Чернігівського історичного музею імені В.В. Тарновського був підготовлений буклет "Чернігівщина в пам'ятних та ювілейних монетах України", виданий Чернігівським відділенням Національного банку України.

На виставці загалом було представлено понад 100 експонатів, серед яких монети, буклети НБУ про них, грамоти лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка, зброя, фотографії, книги. Експозиція викликала неабияку цікавість у земляків, що підходили та запитували про монети, присвячені їхній малій Батьківщині. Виявилось, що багато з них обізнані з цими випусками, але знали не про всі та не про всіх, тож подекуди виникали цікаві розмови та обмін думок.

**Людмила ЛИНЮК,
Сергій ЛАЄВСЬКИЙ**

Чернігівщина

у нумізматиці

(2004) та в серії "Духовні скарби України" (2014).

Зображення монет Шевченківської тематики тісно пов'язані з нашим краєм. Так, на монетах "60 років Національному музею Тараса Шевченка" (2009) та "Останній шлях Кобзаря" (2011) бачимо предмети, що входили до знаменитої Шевченкіани Тарновського і свого часу у складі музейного зібрання перебували в нашому місті. Крім того, частина "останньої дороги Кобзаря" пролягала Чернігівщиною, що й зазначено на монеті.

На п'яти монетах представлені храми нашого краю. Спасо-Преображенський собор, Успенський собор Єлецького монастиря і Катерининська церква зображені на монеті серії "Стародавні міста України", присвяченій 1100-річчю

Моя Україна

Білопінно квітує калина,
змолоділи верхівки ялин.
Україно, моя Україно,
піднімайся мерщій із колін!

Сон-трава голубіє у лісі,
край долини рясний первоцвіт.
Снів пташиний розлився у висі,
ясні зорі вдивляються в світ.

Зазоріла весняна година
і так затишно в ріднім краю.
Я про тебе, моя Україно,
навесні нашепчу солов'ю.

Хай гучніше співає пташина,
щоби слухали всі залюбки.
Моя нене, свята і єдина,
розцвітай і прямуй у віки!

До вершин піднімайся, людино,
щоб багата держава була.
Україно! Моя Україно,
розправляй над Дніпром два крила!

Ольга ПИЛИПЧУК

А світ принишк...

Диптих про війну

У ніч безсонну я пишу рядки,
Що невимовним болем оповиті,
Бо в Україні знов фронтовики,
Війна, розруха, біженці і вбиті.

І знають всі, хто розв'язав мішок
І напустив на нас страчні
нещастя,
А світ принишк – в усьому світі
шок:

"Чи подолать нам Путіна
удасться?"

"Збирач земель", що розпочав війну
Тут, в Україні, злу й несамоовиту,
На горе і страждання затажну,
Привів московську озвірілу
свиту.

Фашист новітній слави захотів,
Здолавши незалежність українців,
Але ... зробив із росіян-братів
Для України москалів-чужинців.

А ті зомбовані бойовики
Йдуть заробляти долари
на смерті.
Один лиш рух злочинної руки –
І сотні долів спалюжені
та стерті.

За що вбиваєте, калічите людей?
За що згорають у війні солдати?
Будь прокляті вершители ідей,
Що хочуть України шмат
відтяти!

Помоліться, мамо!

Мамо, мамо! Як на нашій хаті
Заячать лелеки у гнізді,
Квіточками синіми, хрещатим
Я барвінком проросту тоді.

Під Слов'янськом йшли не раз
в атаку,
Визволяли ще одне село,
В полі так цвіли червоні маки,
В мене тіло зранене пекло.

На Донбасі відгудуть гармати
І позасипають всі рови,
Із фронтів повернуться
солдати,
А мене не дочекались Ви.

Не виходьте ж, мамо, на дорогу,
Ваших сліз не бачить хай ніхто,
Помоліться ж, мамо, краще
Богу
За усіх, хто не прийшов з АТО.

Надія КОЛЬЦОВА

Я – Волноваха

"Je suis Chazlie!" –
Європа прокричала,
І болісно їй відповідь в сльозах
Така ж кривава і така ж
печальна:
"Я – Волноваха!" Світ в моїх очах
Відбився дзеркалом страждань
і гніву –

Я не коритимусь сліпому злу,
Я хочу жити вільно і щасливо,
Я – Волноваха, я життя люблю.
Я – Волноваха, Київ, я – Чернігів,
І Львів, і сторозтерзаний
Донбас.
Мій голос лине у ворожі лігва
До всіх пекельних, смертоносних
трас.

Я промовляю голосом надії,
Бо я – Надія, Віра і Любов,
Бо я незламно вірую і вірю
У Мир, що є основою з основ.
Всього святого всупереч облудам,
Терактам і навалям диких орд
Я стверджую, що Перемога буде,
Бо вічним став Майдан
і мій народ!
Я – Україна!

Надія ГАЛКОВСЬКА

Юній Мадонні

В кімнаті спокій любов'ю дише,
Лепече тихо щось немовля.
Красива мати дитя колише
І ніжність піснею вимовля.
Я навіть подих в собі тамую,
Чарівний голос її ловлю.
Ну, де я, де я іще почую,
Як мовить мати своє
"люблю!?"

І зав'язалась у них розмова,
"Агу" вплелось в матусин спів.
Яка ж красива дитяча мова,
Ота, що в звуках, іще без слів!
Звучала пісня у два сопрано,
Такий прекрасний це був дуєт!
Мадонні юній віддавши шану,
Вклонюся, як жінка і як поет.

Ольга ШТЕПА
Фото Ганни СКРИПКИ

Не можна сказати, щоб Варвара Трохимівна не довіряла своєму чоловікові. За сімнадцять з хвостиком років подружнього життя всяке, звісно, бувало. Крім одного – обману. Мир і злагода були між ними завжди.

І тоді, коли її легковажний Степанко був просто сержантом міліції, і після, коли став поважним майором Степаном Івановичем – ніяких значимих конфліктів між ними не виникало. Звичайно, часто було таке, що чоловік повертався додому пізно, а з дому йшов удосвіта. І серед ночі за ним приїздили, і у вихідні, і в свята. Така вже неспокійна ця міліцейська служба.

До всього звикла Варвара Трохимівна, нічому не дивувалася, нічого не розпитувала. Бо що можна, те чоловік сам розкаже. Та коли останнім часом Степан почав рано повертатися з роботи, старанно голився, одягав цивільний костюм, дбайливо вив'язував модну синю краватку, взував вузькочіпні туфлі і швидко зникав, попередивши, щоб на нього не чекали – жіноче серце почало подавати перші, ще не чіткі сигнали тривоги.

Коли їй натякнули, що бачили чоловіка в ресторані в товаристві симпатичної блондинки, це не здивувало – така вже професія, що й ресторан доводиться відвідувати зі службовою метою. Але серце! Цей найточніший індикатор почуттів всі натяки систематизував і синтезував в один тривожно-наростаючий гострий сигнал. А коли їй повідомили, що бачили чоловіка в

театрі такого галантного і елегантного, який був так захоплений тією дамою, що й знайомих не помічав, – жіноче серце забило на сполох.

Невідомо, як би повелася Варвара Трохимівна, коли б вона бу-

ном, вирушила слідом. Непоміченою дійшла вслід за чоловіком до кінотеатру. І там побачила ту "даму". Чоловік, як їй здалося, щось весело і безтурботно нашіптував їй на вушко, а потім вони пішли подалі від центру. Так втрюх (Варвара Трохимівна йшла віддалік) вони дійшли до приватного будинку на околиці міста. "Дама" подзвонила їм відчинили.

Питання "Що робити?" блискавично постало перед Варварою Трохимівною. А вже за якусь мить "дама" вискочила з будинку і кинулася до зупинки маршрутного таксі. Та так швидко, що добре тренувана Варвара Трохимівна (колишня спортсменка, а нині домогосподарка, на руках якої троє чоловіків) ледь наздогнала її. За чисто жіночою інтуїцією вона схопила "даму" за волосся. Але в руках у неї залишилася лише біла перука. Тепер вже чорнява жінка рвонула далі. Довелося застосувати кілька прийомів самбо, яким навчив колись чоловік. Незнайомка лежала без пам'яті. А з порожньої маршрутки вискочив чоловік з пістолетом в руках. Він направив зброю на Варвару Трохимівну, але й цього разу та не розгубилася – вдарила чоловіка макогоном по руці, а коли той зігнувся, вперіщила й по голові. Якраз тієї миті з будинку Степан у подертому

костюмі вивів двох здорованів у кайданках. А за хвилину прибула оперативна машина з підмогою.

Операція по знешкодженню групи небезпечних злочинців завершилася вдало. Мир у родині оселився надовго. Можливо, до чергової операції.

Валентин АВДЕЄНКО

СЛУЖБА

Гумореска

ла дружиною бухгалтера, інженера чи? скажімо, письменника. Але вона була дружиною старшого інспектора карного розшуку!

Тож коли наступного дня її бравий майор, одягнувши новісінький костюм, пошитий за останньою модою, пішов "на службу", вона, озброївшись макого-

ОТЧИЙ ПОРІГ

Шеф-редактор
Віктор ТКАЧЕНКО
Головний редактор
Леонід ГОРЛАЧ
Засновник: товариство
"Чернігівське земляцтво"
в м. Києві

Газета зареєстрована Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 06.XI.2001 р.
Реєстраційне свідоцтво: серія KB №5594
Передплатний індекс 37630
Адреса редакції: 02660, Київ, Броварський проспект, 15, тел. 206-87-12
Контакти: www.chz.org.ua, e-mail: otporig@ukr.net

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

В.В. Ткаченко, В.І. Авдеєнко, Л.Н. Горлач (Коваленко), А.Л. Курданов, Т.А. Літошко, П.І. Медвідь, О.Ф. Орехович, Ю.А. Русанов, М.М. Ткач, В.В. Пушкар'єв, В.Є. Устименко, М.І. Халимоненко.

За достовірність фактів, точність імен і прізвищ, географічних та історичних реалій відповідають автори публікацій.

Передрук тільки з відома видання. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Літературний редактор **Ганна Скрипка**. Комп'ютерний набір **Ганна Скрипка**.

Верстка, дизайн **Оксана Кисленко**.

Надруковано та зверстано на замовлення товариства "Чернігівське земляцтво" в м. Києві у КП "Редакція журналу "Дім, сад, город". Тираж 1000.